

18c
JA GENERAL ELŻBIETY ZIM
um i Muzeum Pomorskie Armii Kraj
oraz Wojskowej Służby Polek
0 Toruń, ul. Podmurna 93, tel. 0046 50 00
e-mail: fapak@wp.pl; www.zawacki
NIP 556 16 25 127; REGON 870502
KRS 00000 41692
r-ku 82 1090 1506 0000 0000 0000

++
f. Henryk Kominiński
Bema
Brene
gielebska - Nowak

Toruń
"Grunwald"
t. n. P.A.P. AK (pocz. Pom.)
++ Serafin Stefania
z d. Jarosz
ps. "Wifares"
MK: 672/1409 Pom.
1

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Serafin Stefania

J: K-672/1409 Pom

Towarzystwo "Grunwald" GAB, A.K.
(poza Pom.)

I./1. Relacja k. 3 4 s. 1-34

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora k. 2 s. 1-2

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 3 s. 1-7

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja

.....
.....
.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 7

VI. Fotografie *dwie i homografii*

1/1. Delaja - Serafin Stefania

1. WSPOMNIENIA p. STEFANII SERAFINOWEJ

/ kserokopia przekaza na dn.19.11.1996 r.
do Archiwum Fundacji przez p. Irenę Nowakową
z d. Jagielską/ , zesp. kserokop. k. 34

s. 1-34

chmurtki na niché v vidocnosti
všetka samolotov vymarozena -
kážda zj v gdroška budov -
trieno - pozisgami - kžre jui
v obkescudovacie roziasy abombar-
dovane - Popsoch i pnetacienic
v garmnsbo vyostkch. Dla tochin
vojakovyck pncennavnno samostko.
vly eisnarove. Nici chriacian zj
kivanai z micjaca - pncisjstau.
jui skupajjs a t. 1914 v iccas
pncisjstauj vojny sviatovej i viduc-
tannu niciecky budui pncel Roja.
namu i popsoch budui - Myjomy
zveiali v Janovic i pncisjstauj
skupajjs i front na Dncjajau.
Okupancu zachovalu vsj pncisjstauj
kncjdy micckaniam tnc vncjskic-
li kachnej. Okupajja rozjzaka
křraba od 1 křlřpada do 6 majjs

1915 r. Serono niccamovite vesic
v Rojjanah, vncjsknc o korakah
mordy, gvahy, kabnki. Moř
rochice mieli sklep koto maly
bo tak sj vovnas naryvaty sk-
py sporyvne i to pny ul. gřomy
Křakovskij. Pylisny pncjsjstauj
na najgorne. Na mncach mncsta
kcaicahy sj gpcnenia, iebj kcaicj
vvoicis do svojegz zajsar, sklepy
majjs byc otvartě. O kcaicjau vy-
krcnennim pncjsjstauj do kcmendy -
Dla kcaicnyck otvartě krcbnc i pnc-
vickann. Pnc i Dnci vncch v mncic-
zamarat - buduc pncchovak zj do
křivnc. Mncckacisny na pncjfe-
křak mncicn - zakopacisny co ccn-
micjajgo - v domm mncclad i tykko
gpcic vncj stal na straj. Křccv-
křem pncjsjli krcasy nnc kncjs

riana. Moji otcie me majse pýka
thmanje sý, se jekým b. biedu
dúci dúci, góól, korak chúst
vidúci te dúci - bo on sýje ko-
chane dúci osiavit i tak m
lškno za nimi. Ojcie poriedúat,
se dúci bardo sý boj - bo ich ubí
jei strany. Na donzi dúci, pý-
veds sam korak i pýmós pót
votka ýmnozi dla dúci. bo
oni bardo kochaj dúci. Byso
nas evoto v ríku 18, 16 14: 12 lar
dla vojákiem rausby nadúsgai
Fabory i ýmnozi dla máste
katorno kúhóme i vopatrno
sklepy v ýmnozi, 6 púerisý
křaty valki dúci i mce
Trata kanvada - Austrýaj
rusali na máste bomby, naj-
gráiméje byt tak vane „Gm.

3
ke Berý - kóre dúci mraen
dokonaty v miece, zachovanie
vojaka bys rozove - nikomn
křpely me výsg chon - Tak sý
zachovate jak móvono dúci
bestialstvo - Indie rómí - valka
bya tytko a vojákiem a m: lu-
chovis berbrony. Byhým
a m: volí austráckej - bida
ngdua tyk, se možhým sý
emé Polakami.

Niti sobie me vyobraiat, se
Niemy po zdobýu krajú, kor-
pony mardy i káovame m: -
viny i berbrony ľudnozi
Prerí: to narád o vysokýj
kultúre i nauce. O tabik kar-
kanyicah niki me vyobraiat
sobie. Spovadie vygáim
Mein Kampf, ale vriano, se

he imaginaja teritorijovanez
druha - a narod nemiechi
mievobny do mostovto ludie
mievinych,

Hydrakiny vy 4 podrozi v me-
mane - kaudno saba' co ko-
mievne ratadovano na autobuz
Troj' mji vzlat - ko tytko bobie-
ty i dniei evakuovano a Podgom
Dojichakiny do Kostarka - Povorot
me otymaliny i smieviny
kempj - Miatan na P.K.O. Omydno-
vci, ale jui me vyptavano.

Kariviono nas do Kostarka i vmer.
vono v ukole - Prespahiny sis
na podbovne - v klavie - Na drugi
shicij spaliny na saktalch vevajse
na cisarovke. Jui god' raupnat
nam dokucei - nje tytko shkeba
zapakajakiny god'od. Stavano nau

iv' do Kovala - obdyliny sp-
drogs - kotmene ukryci v tavie
a samobly - korigy - Na chuchn
foshovici nas isomene i ofraci-
rovie thimare, se vojny vyso-
viechjata Framja i shyha -
me jactomy nam - aby vy
tytko plovae do Barnary, ko
tam nasi aryl. Podvichli' za
i namu jesmenen i kolla i vaki,
vymaru do Kovale - a nastepni
fievne do Gostym - Cisarovk
zavieci: nas do Kochanova -
Miesto ofrovimone, vojny spic-
nyli do Barnary - Jansz odvici
nas do Btoni - Tu is vavsto
bombardovane poizgu tonyk
vanych mievka z poizgu
v Kostofliko. A samobly - kos -
izly nisko i ostrichavty ludie

dvie - tehoty. Na ple ukazali
vy istiere memerey - proci.
viano nam ze to desant -
Batolo dnie ludu zostato van-
nych i zabitych - Ubyti v braskal
vicostem rovaní udalimy si pimo
a drogy elo batunay - Duch v kas-
nacie nicamovily staviano ba-
rykadly a tramvajovych vovro-
tarel skleparoch, melbi i dnere -
A batunavie knievono nas
v škole na ul. Tamentofa

S jodny noc spydritim v pivniz
b. bogalyel dydov. Nic chodli nas
Lonyjse - giodon' - vycevtam' -
Umicovono nas v kzeie - gdnie
pod kranom kapata voda -
Urgdunie vohrom bylo vpaniate
foolove fo'icka - kushenka garra -
Nic dano nam ani dnevion gory-

5
sej vooly - byhimy nrdianam' -
miturami, klony amich' aj vtarq;
v ich vtokojne iyce.

Popovstvo aj oblgzenie batunav
Dnie i noc bombardovani -
jedno radie i nicamovk' vesia
podtynnyvato nas na duokun -
Umicovono nas v škole na Na-
berbach. Bupamali' batunavicy
v kaidley cigitkej chvik' - votsa-
mivrali kachnie - gacie otymyva-
homy podistki. Fabas jami vno-
ciba vras na moje dvieci
vyn 10 lat a o'itka Blat - Goly
obviedinata sij, se jostem nancy
vielky - zapropomota nani n
vielie micukanie; lyke rocca,
gdy sij g'otka v nicamov'icim
me m'ina nikdy zapomniec.

Byla to pani Gremakova dobro-
vnicka ubohy žydovskij.
Lemienkalin, u nej - chvě
miata a pukaje - bylo nas
ovět 10, to státnavě byt ho
najgovny punkt žydovska
direkce Starbi - Ja volič nem-
ey arigali - stáť bombatorov.
Ime. Živěnie svatn' tar
Imenová prezident miada štá-
ryjski - odbrano Garmariavsk-
e ostono poddame vj kas-
navy, Popae i bōl e porode.
Utraly nasej Gijuny - te go mē
mīna vyraric stovani;
Čiše Starbi sočoby bombatorov -
ne i spalone. Čička Spakimic
ovetala nad nami, Gromae
fabryka konvert da 'erany nase.
Go dom stvornianogo pakha vj

6
Adm' - Sileota roviaša Spakina,
tylke dom drovnyy meščance
čičovnicki sekoby i vojnego ocala.
Ty der sravku - Tyk lubič žingto
prokacemni - a my stypcy vyšimy
ber sravku. Očičto parbarionie,
vody, prgdu i gau. Čičp novičim
a omentara na Gorgkash - čičmari
a tej dychmā. meščaki nam žydu - vse
muavivau a kobyki ves žyd - rai
Polak. Čična žyduška zavsta sočie
druv' a nas - vjčie strāch' oajuny,
a my me - me viedise jakī stovny
ičh los evka, a medžigij prypatovai
Kommikay' ne byto i karmay, vse
čičaich. vybrālimy vj v drugy žovo-
ny privo do Pouskova. Ne ovas-
duš vj ho j. Gernikovs - strāite,
v patyčante ukokanogo žyna - byto
vody - Poreigau bardo fej los -

7

to byt orbovick a tak pristekym charaktere.
ne jakys nikdy me spotkavon
Podrob's do soustava selbyhym, prino
godni, bndni, msceni crekati, na
choreu 24 godni na poing. Dociakom
ny do rodni, potom do Terma
Podrob'i byala d dmi.

Porot do domn, mervadomo co
rastanomy, to katanavie perian
kolejar z podgona previednos mi,
ie mo' msi rabih - a dom s gr.
zash i to naocny svadok.
The katamasan vy - jstem zdre.
va - vmy pracovac' - jstem,
Tak nahatovana mneso 24
me bojs. Ta endorna friem'
Klo. vis v ofieks' - psalm b'ovny
prieprvat veki i bys podpor
mearstobihel i vovpavovny
byt mi orgiem i podpor
v najcisijel chvilach -
10 tydniovej podobny od 13 pavidar
mks - vniog - speme na dvozech - km
hdu' vracajsech - instkanyel - za -
svouhch jmer svabos - c'ochmyes
a miedy nam' vypravieni svabz

} Snyrabo si tytko - raus - veg
 } foehrische Schweine i oebre ;
 } Brodning muss sein. Snylyking
 } vreisie do Totna - Ma' mo'j
 } fui vrees'nej vreis' i oechivas
 } nas. Bayztko nam prepadbe
 } foosiel - bichim - abranic -
 } 17 praid. pryadi po mojego mgia
 } i 200 sakradniko' r soelgobna ze-
 } brali' do Fortu (n). K domu nisi
 } me bylo - gdy vrovit poviediatu
 } Mn, ie selbstabnt bylo po mogo -
 } Ma' mo'j sam si egosit, poviediat,
 } ie niemcy mogz sy na nas zemoit,
 } vice ponedt - na smietc.
 } Trobitam parky : bichim i chleben
 } i porbam ie synau do Fortu,
 } Poviediatam istmenovi na varce,
 } ie choiatam bichimj smenie
 } Nie vsem so go tro'nybo - panu-

lit mi vejac do Fortu. Spovadit
 mne inny istmen do kancelarii
 Na stolcu keraby zegarki, pistoicov
 syvooyki - Lapyntaau oficera,
 ie chiatabym podac parky ms
 zov' - Porbaat - aieby prevukaie
 spis vizimov - prevukali Ritka
 Kozich - ku navistka mgia me
 bylo. Gabis istmen poviediat
 m' cicho, ie mgi soiat vaxstrelany
 oficer zafytat mne greemie, kto
 mne tu skietovat, poviediatu
 ie istmen na varce. B'vras ofi
 cer dostat natu, co ia ponsdek
 tu nikomn me vobro vejac - Barat
 m' sy natychmaat synov' i do dro
 die spothkavau kolez Magiers'
 sojego Bietorniken trimevshiego -
 fui meli prygotarane - co mau por
 chiel sodenie, a Bismerski onyab m

papierach nepřítelů do rodin
a prois o opise nad nimi. Totam
ktery mne vyucit zastavano
a neklesnou o vyvikanu -
med 18 listopadu zastavano nas
do Gestapo na ul. Bydgoskiej, gdu
vsi' menci si Komenda M. O.
Pryjta do mne Kobiarski, Pizthor
se mny si vysoy naucoicel
igosi na konferenci' naucoicel - aby
mibny' prykroici. Byla ze' u ko-
leiankei Skotobiej.

Po prybyciu brama iclam v Gestap
zambnba sy' sa mnu - darylo nas
pisyvat - ja podabam, se uau
ryna choreho na fobus - krenen-
mo nas - se najvykayn vtoien
Preny sy' naucoicel i kapija,
bo smi patriotym vyrabiali,
u. Romanovkin i na Pomom

9
mny by' vice vyktroni.
Pisyvali personalia naucoicel
u gimnazij memickij z tota
mni. Teu poviediat, se uau
u gimnazij mnu - vy myslali
go, se kladie - me by' takij
gim. v Totam. Pnestu jedu,
z Kobiarski Magierova - me umijs
po memicku - ja u mjs m'vbo
se ma malenkie diecko i matky
stejs - nikogo me ma v domu
L'vobnik' js - a Gestapovce vto.
sib' sy' do naucoicel memicko
dajse mne sa vrot - mam dvoje
diece' i stajs v obromi imnej.
Kavat go k'oneu, se ma pe.
p'otki se strahu i plnys se
vstykem memiec na memos

10

To so pncijsau ve Forac me mogs
afriyvac' - to bybo tak potrome
i pomiajice godnove cborisks
Hielka urba 60 osob .. cemento -
va podboga v pivny - naco -
me trochu stomy i wielki stos
i savy, k rogu wielki Bibel
a tyeko na rotkar, frool bagm.
tem mozdymy isc do latymy
Mysie na rotkar v rimnej vo -
dnie - v avysie gestaparod - klony
sobie podtrivali - ic hygiena ma
Avi

Ulica Chalosa

AM

Prvenba sú viadomosc, cč mōode
dčivčeta od 14 let, nastajč izvōm
me plo Baucetōr na zobolj -
Jak tu dostāc sū do Gubernalōtstv
pncr vcelonj granicj. Poprositō
sū drugie vpicclānie z čim.
Samke Chockievōr jō uāvorij
pncijc pncr granicj kōcō kōbnā
Tylko byč vickā trudinā - Podu
m Chockievōr obhōdajō sū
z ojer, matki, kōtki, z ovrōk,
vynā i prof. gimn vpicclōnō
tāno s goālī tčj sauo. Jedj
mē profesor Gōli nāvriška
mē chōičimj mē - sōhorat
sū zā bēckī na sbyclō. Pncm
kōkī eady dom - nōstcinc -

Mienkajim na pastore i abij
mitensé mímecor micakajisud u
nas v domn - mlichimj umóvone
spokama ochochise jmer okno do
pokoju - kóim byto pmejé jmer
prohvone zvidniego domn i nar
repsulj - pót, Gvoiceluis nam o
vyicellemín vedimj Chodkiericov
U mme byto dobre schromémé,
mojna byto výjé e micukama -
m'eví diabny. D oadi, 12 ty' k. po -
duimé - ty samj droga jnyjny
obie p. Chodkiericn ucikajis
a kóanspóthú i brat kóimér
które go reklamovata Kobj, jome -
vai pravovat jako manymate
jame opoviedicijj svojí pnyso -
abj, pofossih' kobjasa na stajj,
velj Kupit bily ~~trajpnyj~~
Kóansys im bily - a one spokoj -

12
m'é výjny do maata i do mme
pnyjny. Da i dmi stócié ca
rodina do nas - Rodimj um
póiti n evoracach i utávicicé
pnyjedt slydac' novyok rotó
kov - Gvoice mias 60 let - má
50 let, a babka 80. Paves vsj
vsiekt - on chce ludé do pracj
chce m'odých, a m'é starych
ludj. Dat im pnyjnyk abo
gubernatorová - Pnykú do mme
abj vyjétkich malabo sí mjeja
i jedémé. Pús omí - jutó mme,
ereka tén los. Pamy kóalovicé.
mne pofianovity jnyjé jmer
vielomj granice raven i p. Gde
nem. Rodice maje evotnem
a pracj raven a babk postam
vili výjé mój; abtys i jachac
povissicou do gubernatoré,

Le stromnyu dobytkien vyjehali
na granicy kontola i vylyapy-
vame modych - fakis svab
ojsdnyš wahiricky coški, na
vitrchn beiat obrach i v. fup,
z tolynu by me rozstavatam -
kryš do vski - prozryš i das
zverolenie na fonejand. Tyle
budu saktano i pozrygu - a jej
udato zj fnejie' tak vysokhivie
Tepiehali do hatsary - slakj do
Tiohtkora - i jui sama dojehali
do Tamova. Rodim zamelovats,
Tš jako ekofedientky i tal raz-
shivie pnyta obupasyš

Imer rok po vyjeidie. uszej coški
fobierabam hatki' zyvnošiove na
coške. Doabam veranie s pyra
vie hatki' zyvnošiovej - Provan-
štam by, bo to gozibo vjmenan
Labrasau se sobz zyna - xely
viediat so vj se mny utanie -
dapytavo mie, gdie coška ?
Udabam, ie me rozumis ju me-
miecku. Kobo mnie slab jakio
kolejan - ja miamam okrofony
mny. Utitovat vj na demy i
i zapytat gdie coška ? Pariedia
šam, ie vyjechala do Tamova -
Kolejan objašnit, ie do Gramora
Karbono vj do mnie - xelyu pu
karate na mapie. Hxonybau
tamovani i miamam tak idu
lyems mny - ie me mne vrom - co

to jest mapa. Było w kmosie
kilka swabów usgdników
a kierochnik się wziękt - is taka
Gupia jestem - analfabeta
która nie zna mapy - dżył sobie
wyrziskanu - a ja słabam i nie
zapytano gdzie mieszkam.
Por'edziabam, że na ulicy
Hallerstrasse, jak nie skoczysz
do usgdników - co Hallerstrasse
i to 22 roku - Polacy mają ulicę
gen. Hallera fobkiego bandytko-
banytkie ulicę miary a naszy
dnieiny narwy mistrów bnyie-
skich i Blutpferstrasse, a mi-
dzy nimi wróg najgorszy Me-
miec gen. Haller. Bnyony thany
zamiemóvili - a ten rycał - wyey-
wał, ie Bartyk im zabros - G-
morc to bandyta - wyrwał ich

14
od idiotów - ja Habam z Gupin
mim, ie nie nie zomnu
brennie oralały wroćcis
na mojs Gupis mny - jak
nie ryknie raus na mme
Lichntko vryubisny i proszko
do domu.

1940 r. przyszedł do mnie
 oficer niemiecki z piśmieniem, że jest
 u mnie zakwaterowany. Kąpiel
 mi się se soby - wzięta moja
 syna, był mi maskotką, wzięta
 je chłopiec 10 lat i da sobie rękę
 i wiadomości obojętne, że się se mną,
 stanic, zaprowadził nas przez
 białe skubę - lodem do Gocłowa,
 które mieszczą się na ul. Bydgoskiej
 - straża się ietarne brami,
 który już masam, z awenturami,
 nas nauczyli. Proradził nas
 do piśmienie umoblowanego ietkoju
 i dał mi neseser - a bynowi
 eleganckie buty oficerskie i
 przyszedł z nami, da mi ietkar
 u nas - nie upoty baliśmy się
 oficerskie - prawie nigdy nie

spad vo moim mäskanii, Byt lo-
kapitsiu komendant Fortu No. VIII.
Čarys mynkovaci - vsudie casly-
elat navet do vsnna piamina -
somierai radie byto ukryte - me
miasam iadnych viadomosti. By-
pomiat mi, ze vidial mne
v Fortie No. - krenty ja ju' bytam
matorana, v Geiapro. Jedyns mojs
achskams v yoin probnyu strach
i obavy so bpdie jabro - byt paspas
Tevnego dnia vvest do moyego
pohojn i obarys katy. Bytat
mme, cy umiem starac kabaty -
Pred tym vspomnat, ze ma piktory
iong i sposhiera sy ptoimka -
Čarysam starac kabaty - natural-
nie samarysam, is v lo me veng,
vo' katā mne kronge.

16
Čarysam byjame - e četo co ju' vie
dvišam - aby go me zachrasny
pitolan same guposha, če ma
piktory iong i ješ mri barcho vno.
Sposhiera sy dieška - ukh on obvat
viedieč co bpdie mias - Čarysam
sy phtai - poricoliasan mri, ze zola
je sy, no tak katy uskanyj, ze
chopak. Somierai obryzi nyot na
jedynm mjesm v Geiapro, vsje
poricoliasan, ichy sy stryeb. be
chry go pnenieč jakis' kulega
to vroy i ma knaenie. Potakivat
mi, byt barcho sedovoboy. Ja kiny
Čam chitromanyj vsje vronyšan
mri a ryki. Unat, ze ve vnyzku
vicy v moje bajdenem -
Po kiku vniak pnyuet v Mo-
mies telegram, is ma syna -

Prabal e radost' - det m' va to
pauky papietos' i mias do mme
vaufame. dars' pnyoin' p'p'kne me-
teriaty b'el'skie. Kaidy aborick muniy
tmed kims' svierye - vypravieduei
pochvalie' kichye, se ja ty mam esa
material - pokazret m' zdobyue
v sk'pach' p'obkai. P'obit' p'anki
i karas m' vpytas' p'oty - darastan'
p'ivat. Al'e Sarchen'. Krad's bes amarn
krent, vnyry m'emy to nobit' - dorre.
li sij do sloty' s'ity, jaky byse p'obka
Tostorem, konfikat's grabit' vas.
Jednego vicuom pnyusy do mme
s'quialki' b'el'skita. P'oviediaty sij
se u mme mienka komendat'
adam u Forie v. P'oviediaty m'
vroye m'evus'nie - s'iostra s'ik
majes kilka m'ogyt' na P'ubinkari

17
vostaba zabrana do Fortu, Troje
malentick' chieci' xovavita B'agary
mme, sebyu sij vstavita do svabke
v uvotnienic. G'oni jej' vavst'elanie
vrekomo za k'roni. P'omiarai v'icelie.
Sam, se moj' mzi joi' vavst'elany
na Barbarsk' - v'rov'isauu sij do
miego, se nie p'ovus' v m'ia, ale
hi idie v m'atke trojja chieci -
d'acysauu mn' k'adue, se jest' o'p'acem
k'osha tak b'ardie vyna - m'iel' v'vot.
As' b'iedny' kobit'y - lychie mn' sij se
to d'obre chovat' vnu. Svab' p'v.
m'yslat' v' P'oviediat' - d'obre - ale
Ten v'brar va to d'ostany. Byt' to
v'brar P'ychter - Janovskij. Na t'argu
P'amit'ke po m'om m'zim. P'oviediat'a
se sij nam'ysl' do jutra - xal m'
lybo b'ardie vavst'ae sij i tak p'is-
k'onyu o'braven. P'nevpylat'au - se

roba ryca ludkego - me jet me
vat. Na drugi strani diradrysa
mn, se z gacham sy. Poviedias,
se za 2 dni, kolika vroci do doma
Napirat list do sebe ^{na mrazu} a karat
mi prymieit ten list do gachapo
daporvedias mi, se by die na mme
knyuat - vyaviskami mme obraci,
vke tak mme vobit. Ponsam
do gachapo - kobner goly sobaryt
radres - vprisis mme. Goly mme
kapsitan sobaryt - karat sy vovickat
vrenuat i vymisit mme, tse
dobne umiatam po niemiecku
fomeklerski i vyvisek me romma -
vam - vrenut tu bysa dobre za -
grana komedia. Drugiego dnia
kolikla vroisa - Povit, ile radoni
i mysiia dla roching prymost

18
ten obrat - Klichy byty rakopotam
bo biedne me mogy sy vrevanion
Uproctoisam je m'oise - se vrab
i take bytly zabrat obrat, bo m
sy podobat, vice moek me mays
iadnyek vymuto's sumioni vykde
mnie, Poviedias mi, se to jet tap
mia - niki o tye me moie sy do
vlechie, Miasam prygotovane thmo
po 10 ty, - bo vopovse sy vyviedla
me - to byty vevitki dobytku - bo
vovotko strasidny. Kiedy sobaryt
to frenetke - karat mi to vovakovo
Thmarysam mn, se galy v moy pr
dy nas vyviedlat - me bydy moy sa
v pnestrahu zabrat to co komem
karat mi vovakovae - thmaray.
Sam mn, se jostem Polky i nyzd,
me vovans miub, - Poviedias

19

že ma nasunul alla mme i' das m'
Ehrenwort - a n nich novo honoru
kaje si tytko z barho vaimyl spravak.
Karis si vyznastac - ze Hitler popelms
opromny bved - matnovat okajj i'
blykavims vojny prednyts - samia -
udenyi na Anglii upesbme niepygotov
nz. Udenyt ne toky - gdiie mas dobn
pygotovany gmat - vsprosraca i' mmes.
m v toke. Udenyt na toky i' strais
80 tys. najkpyml rosmeny. Hitler poricluas
ie toky ze najkpyml vsmiranu ne vrieie
Pogarda dla ycia. Kestepolatte, besnars
valki nad Bnos. Grundigk to vakuobve
na ktore niemec mejea idolny. 10 lat bnefo
pygotovame do vojny - niemec joi postu -
my - xadovatis sy gvolorymi karkham.
bo vemy v gemm Hitlera i' xoblyie catego
sviata -

19

Dyso k' v roku 1942 - Niemcy u myy k'
polski - zagrabili tyke narodni
Povnege dnva pyguli chobopy ce tke
ty i poviceli mi, ze moj syn
opul Hitlera portret, damartam
i pncraicnia - stavu odvain.
v najbrytymepny i' chvilak v evacie
okupaje - vidiatam co moje diecku
cicka - Kedy smalabam si v shole
pravie i' km od nas - Kyski bsbob,
is, co bydie - ojice zamorlovany
ja po oborie na cratny' hicie - a
teraz ubras moje najdroim diecki
Na dieclimae rkolnyu sprokacau
jedny polkovodatskyx najomy. Spba -
kana saryba mi opovicadae, ze
chobopy sstaryki' jej syna, ze opul
Hitlera, co teraz bydie - taki' 45 tycl
dla rookny i' hanba - om' tak vyzny

chopaj, Hitlera. Toom si ugostorsai
kynedl na pochvone vyshovavca kla-
vy - vice ja z mivims mny slo meo
zeby moj syn pryvedl na obiad - me
me jact sam, to v domn mamy tyko
viennaki. Moj syn byl na godovych
prydvatich baroko vgly i najmmeja
v klavie, udajje se o mnyu me vee.
Poviediat mi, ze za z godiny pryjdu
majs jence kbyje, kerkasau prine kroyi
i trpary. Ukvas dij moj syn i dko-
kaj v Tolakov. Dkosa byla memiech
na saym Tomru, a ktoy ukvas tyko
mory mieu. v matym sakseai mate.
matyki i cytami z'pisana.
to m'kennu pryshion, do domn

Dopisto v domn opoviediat mi cate
vydarenie - Chlopsy byli v klavie
bydo jui po davenku - cekali na
navozide. Moj syn staj na lare

i plnngt na postel Hitlera i usiadl
za nim saayli plni chlopsy na vyruji.
Quatm plnngt vorkosdeutel. Na to viedl
navozidil i na vorkosdeutel vy rat-
koyt. Chlopsy vobidme cas vng vrah
si na nigo, vyparh' vy vayskicje
tyko shiny z posttke spytavaly.
Navozidil sam vs z klavie vypravil
Dras kaidaps zovone i vahit kysin
memisovietne. Nitkoye me vtajemni-
erat - to zdavat sobie spravy, ee
jeit odpoviedniby za vyshovane
taky skandal. Moje go syna shramie
probit, ale chlopsk me pryvat m' is -
dopisto po satok. O hyn co rasob
v tikole - tyko my vclay - a byta nas
garotka - viedichin.

Nemecenie
Tómni

Kaidy smiat síj z psoné so formulan
 celem pyjsia gupy "Gingedukar"
 K formolaru bydo napisane
 Lwraam síj z psooty o pyjsie
 mme o vpisane na list "Gingeduk."
 Byem i ravne tyaf Nemec, a
 me Polakcin. Najvytkyn ota mné
 ravnyem bydie nalcenie do ra-
 vodu niemieckys - Torobanie zj
 na roobing samieckas, v Nemec,
 Judiat a I vojne vviatovj.

Kaidy celavat sobie spravj, zé do-
 predaje síj Neucou i Angine i
 vyrovie prjody vahyčé o kryogin
 chemie, dderalimj sobie spravj,
 že na garotka Polakov cebe
 engiki los - aké postanovimj mé
 zalamyrač síj i vytracé - Holimj
 gódozac - amieki síj spoolie.

Nie sú namu volakom nič stábo -
Niemy mieli dôvôd, že mkožo
mô emsaali. Kapitan Sims, ktorý
m mne mienkať, povediadať mi
že na Tomoru hynh' na 35%
Polakôv, ktorý prýfms gups - gm -
Craceu, zgorižo sú i prýfms 95%
na Gingedentel. Driisaj romain
sij thmaus Gingedentel, že ich
mmsauc - katorano - To mne jesi
bravdy, sami oaktmno sú esta -
nali. Tam tylko 2 prýfms
Kuvilok jof, presajomy masory.
stojemca vmsrkôv s prýfms
do naroda m'emckiga, bydyc kie -
romtkem prýfms, sôif
vmscek s Gingedentel. Bena -
li' jeho ions ô 4rech synôv s vic -
ken od 17 do 10 lat - Helena

22
Kuvilka sôvadcyb, vobec ko -
maji, že jest Polky i chieci Polá -
kami zosiang i mne vmienu naró -
dovsici am' mji. Kachnyel kouse.
kvenyji z tego mne vycis gny to
i sôitah' do konca, ar' do oavr
bochena Polakau.
p. Kantebury romienkaba prý
ul. Pomarskiej zônyba vmscek
pod prýfms zôiadôv. Galy prýfms
do mji re ôp. Duchovos, dny
Polky - opoviediaha nam o byu -
Mýimý poviediahy, že jestomý
na vnyôtko prýfms, ale.
narodovsici mne vmienu,
p. Kantebury napisala do Kom -
pji, že mne viediaha co ozni
i vycofuje svoje pohlani naró -
a côtky, bo jaci i bydne Polky.
A domo moim mienkať ôitô -

grupy i piliher S.A. na Tomi i poriat
naryvat sy Herold. Byt on i pieton
partii i mias mmos leg. partynny
146. Byt hi erovick akoho 55 lat yu
Inevnelt vojny 1944- do 1948. Mias ukry-
ty sentyromt alla Tolokiv - stego vichy
mivseus byta Polka, kl'ova go me chvat
Polit' koto eichie sum, vromat, kry-
vat, ale nikomn me vyzidit' kopydy
Ievnogo sam vrvat mme, aichym
vov'citra urags ionom oficero i mi-
mieskich na zachovane ny ik vobec
j'ego vony, kl'ore u mme meisikaty
Pov'edchiasan mn jak ja, jako Polka
ber grupy ^{my} L'ynine jabies' nragi -
Pov'edchiat mi - Ich habe Ehre
L'us Thnere - jedes Volk muß
stolz sein - aus seine Nation
Li e grupa, to me by bronze-
olentsche pale Schein-deltische

23.
Polay pravdiv' vob's govorac, Am-
iel' sy vynarodivie
lichare typy m'emcer u mme me-
nkali. Byt Romandant' obom an-
gelskieso naryvat sy Lins Pau, ogon
me skryty i nepryzhatym. Licharibe
mme j'ego ions me Johan mi Flao
ale Pau. Da p'otem mojeso clom
znajdovat sy fort - jakie sy vopet
Iotnia. Tam umiescovno obvi' alla
jencor angelskich. Moj syn vobit
fudkops, pod p'otem imatkovany
darnie i. Tam moj syn podk'aciat
im chleb, margaryns i papirony, ier
i taia viefpish' g'od dopetki' me
pnyuta pomoc i Cevonogo k'nyie
Povih' o stare ubrama - moj syn
me vubudajie i'obnogo podp'isem
Istadat vsi'ci ubrami evitneso - Frych.
shih' Angliy pnyai' u koment'ovut

Šina, 'družkovali' m' za pomoc.
Po vojne zostalam verama do
ambasadora ang. gely prebyvat v Dyo
poncy i vyznyl m' dyplom za
pomoc jencom ang. v ucinca: ob-
m. Nikomu zj m'e priznalam, bo
to byt cas, ze sa sk' i udiat
v rusku oporn - kontakt i za hranic
byť bardeho ike vidiany i gromio
vigniemem.

Kap. Šina aby drien prebyvat
v obovie ang. Navisatam kontakt
z majorem Majerovšim - ktorý byť
komendantem Gornvaldu. Dostal
kovaťam capnyšivne. i stanovil
hóny trójky - kaps. Šina máť sa
div' i moj' syn. Šas na strany
a ja stuchatam rasha na zhu-
chavki. z Angli. Mladomoi' te
prekanyratam - spomen' umišan

24
vysignye z moim lokatorov' v'ask.
moei.

Niektor u mnie profesor chemii
na univerzite i Koloni. Jaku koloni
pracovat v archivu policii krymina
nej. Ktošny typ - plaucyl zj pncel
bojdy waris. Bardeho pobirny i ojom.
nie sabobny. Mnoiatam mn staviť
kaly v ktoré bardeho vionyt - a ja
poblam, bo znatam e jeho opovade-
nia vyv'atke jeho tajniki. Bab zj
vpramne, aby m'e pnceli me
front. Spoviedat m', ze byť u Jere-
zy Senmann ^{sigmatyabij} i Kemerenth - i ta
mn prepoviedala jnyvovci -
Poviedala mn, ze Šimey xoblych
poť Europey - vielkie kryvish'e i
carkovly upadek - Bol m'ego me-
Tam pnceni v'adomoi' v napacki.
me trijuh Raduecki - v Reichstajz

25
jui' meuye pred napadom byto
povianovionna vojna i roys. Patny
na to a nepokojem, prypommatse
Kasota to i Napoleona -
Ja udaravam, ie mnie to me obelo-
dri - a vykriatam stuch, ariely otora
nie utornie i slonierie do majors
ile dyvirji vojaka, jabriezo i briezy
rozpocinie vy vojms i roys - Spodmb
ry Kabata, bo go premiesh. Potimch
svoin byto stak u mjezo v uryciu
Ja jako nainom - zapryatam go,
jak vy narye karabuch cverony
poriediat mi Francoscu - a cvarny
svaben - dapyatam go cy kubi
myntes - briebas kotely - ai' mla -
stas jakie fajne. A vije co.
Kpsue svaben, francosen cy
pivnische svaine. Dobnest mnie,
ie bym tego mameon me m'vot's

26
K moim domu mienkate pred
vojns kona pivkovinka potskase
bareho sobidni budie. K evasie
vojny skanata vojje obvie. Byto
mienks vudetks. Ne mogta pre-
bibe, ie mamy dom i to tak usko
i dobyly. Gely pnyguli' niemy edkarsy's.
mjezo mjea i voviat valtany i zamor-
slarany. Gely ja prebyvateu na force
jonev casy cas mie daba duciom
stearata chleba - moich dvoje ducie
i syn Koleranki Skotskij Stetui. Kavit
ry bat cos' oluciom duc, bo predie
bylisy predoraci - oboje v olome -
Pred vojng bysa vielks vovsecimich,
a chleba sietom xatorata -
Kroviam do domu vovshnie i Sol
Skotska - Labrasa v' do prama
lichiny svabem i karabiasam na

kyie. Doviadivati si ce istinije orgi-
niraja podiemno - zatam si v'gery-
tam do prazy - gdui prei klata pre-
ovratam. Totne shvile pos'nyimam nase
svetich divsi - dieky casu me matu-
vac - gdy zamienkali u mnie opiero-
vic, miabam gui na cyrua - bo mi dou-
zabrah' i na godove vyivienie.

Ale pani putkornikov me mogt,
porebotac, ze jakos' sobie klaj' radz
gui komendaut ^{Gestapo} Stom v' tarais
abstret' mne preel vyjandem, ce
mam si jej strec bo ona more
kluc' krotic' klajo - mam milucee
i jencu vac milucee i vraiac.

Lachvatam us' dyplomatyeme - ostre-
gdam majomych i dakaj' potacovat,
Dovosotam verivame prei co'ky
putkornikovej potkij' do J. B.
Doviadivati co mne cuka - Prostan

26
kap. Horna, ktory bys' komendaut.
obom rozjytkuje i u moier' mensek's
go syna i vyjakam pretransporte -
vac' do Gubernatorstva do Kariuz
cy Krakova - a do Tarnova gui
sam si dostanie. La to obicava
mni pristny bilim.

Pontam na presobucham i goch' St.
pro pot. shedivato bilku dygnita -
my J. A. a v'iro'd nich OTAguppen
Kubret. Prei d'gechi' tykco telefonny
do Gestapo i Kriminulpet, cxi
Karpis si presobucham, ja udr-
evona - prona - pamij' kasa -
u Stovach Kap. Horna, ze doovai
byds' m'iarata ce stachm me vobu
mi si' iadamae' - malo me'ie' i
v'ize' sobie thumava - ioby si namy-
stet' co mo'ie'.

Pokaramo mi papisc' i napsavane.

na mým oskaterení i podpora
Marie Janovské i adres
I. napysala mně, kde má. Chtěla
máma jít na toby do měsíce.
Povídala, že je nás třída i po-
jichala pospíjet do Jarova-da-
dneho verna do pravy mé do-
tam - on na to, že sama má
dět egoné - byby spození.
II. že mám radit i spásem
v radomou klambě i Anglii -
Povídala, že kdy vřítam i učou
p. Janovka mřívá mi, že mř i scho-
vat radit - potvrdit to, že mo-
bili vřítje na stoyku i mř. vna-
běli.
III. pavi odnávan, že kdy pavi tan-
Potka byds. Ducei nieměckie
mrtelovad - „Kto z nas lejo mř-
mrtel, kdy mřonny budú mrtin-

27
nych i ducí gimbó.
Na to ja odporiedilam -
mój mř i sotat zabity, ja
bybam v oboré, dió casjij
mřds na polkěch kartkach
spozioryd - don m učba-
li, očkam tova na vyidlené
i mne také gupova v gvaré
IV. U mne vs tajne učbama
Politycne - diabatmó vyvoté
va ka moje previménie.
Groni mi potřepna kava smoci
Ja na to - pan Stogruppendé-
hner je mne mřstka - napřepij
vře, že utřymjjs vs i prava
bieliny i pam mřny - Jan vře.
že mam ducí knajimoci i
Kto z bilóci pny mřsa mř dta
chotovi lejo ducěka kavarčch chle-
by vobno mř mřymovae oblek

cy kam.
Napýtam mne, ellacage me, my-
jsťam grupy Engedeubel?
Poriediacam, kto by uvienyl
ze ja totka z diada pradiads
lyds memos, Mozťalym die.
zyskat - vrdcibly m dom -
syn moj za mladý do vojaka.
doviatalym katki vyrovciore
ale dusry nie mozna xmieic
jak kosul.

čacislí mne vyptyvat o kol.
Dudicovs i Kurilkovs i ich
.. mjidr - totay ber grupy - Dore-
diad, ze vyptko o nich vceas,
ze nakis do jabis organiz-
ciji - Poriediacam, ze nas iz-
ey tyko vopobna bieda -
Blie, že pane valerity do orga-
mraji Gommvalol - megoťmej

28
Dudicovs katko byli zaanga-
žovaní v prácy v kuchu Aporn -
Niemki - vony spiceni's, ktiny u
mnie mienkali stale vs v kuchu
niek časivacods z nas. Niemk
z nas komylaty - roktymy pa-
lene roboťki - dnie pry nas
skovylaty - hovor v'ieky nas
nie opuaciat - baredo nas lubi,
ty - ko mogby si naplotkovac
a osomy z nich vycisgy z ta-
jomie vytkovych - k nam čas.
die pomagato - med posudmien
Niemki pry do kaviani - mje
vie v prácy - a my shuchalygy
radia.

Do ltej v noy tovaló predu-
čanie - vce nice Bty grupoc.
fihter karat m' vyje.
Dali mi pomagatky, ko oborsy

vata godim potryjny.
Potračisanu - na mně čekaty
v Krakoval na nasej ulicy
p. Kurilkove i Ducherova -
ile byto zachosai - ^{rozpovídat o něm} opovíedat
im vyšetko. Kysí. Holny, Dlohy.
Mias by saže mně vyneem.
Poviediat - ie v cida mně věky
Ale to jeť end, ie z idh ržk
ustam cato, to so pnyntan
mě mně vypraviedie slovami -
10 letach pryekata do Polki cotka
Btsgnyppačiktera - v cracie vojny
byta olněckiem - Poviediat mně -
Poviediatam jej, ie jej opiu za...
vchiscam ycie - Poviediatam
ie i povistku ^{pro} vojnie - opiece jej
eginst v obone vla S. S. v N. R. D.
jako vyšetko partyjny.

29
11. 5. 1943 gay zachosai is saba my vce
front na trohodie - zachosai byi
vlla mas goryz cas. Major Majon
social atentatny i vyviesiony
plo Stadthoffe - treba by to myšle
o michepšiceni vtrě aventoran
Podina moja volisa včatama
p vyjadl mój i synem do Guber
nastaršoe - Poviediam sadmorny
odpariedl, ie do Gubernatoris
nikogo mē pygymji i Recku
Ponšam plo Kryminalpolicee
v Totam - Poviediam, vly m' pe
xvolono vyjšat - to jekam slo.
va i mē moss pracovae. Kie -
vovnick dčiasu partyotorego -
Poviediat m', ie byu mōvita po
Protoku - to jeho kime mē byto
nikogo - potračisanu m odmorny
odpariedl i J. G. Poviediat m', ie

ještě góřím komentář Gymnasia
k Berna
které má
Narad mi eukáé na božtám -
Bybam e lumina - miki e tomia
me mgt vyjecháé - probalňbam
na ví vyčtřky na dřviah keiro--
vntka - S. hisimviki - a více do-
lak - naperno ttošokuboh i nab
mnie. dawobai tmie i vyceyt
mi písmo Entlassungsbchein i
parvotnie na vyjard ob Tatnova-
i zlitvídovacie mearčania.
Mvi tokařomy dostali sariadomem
i vmieli podané o. pryduat
mebt.

Prýveclt ob mrie unydukt
e Hahmngzaukt. Je pravie cy-
tatan keisike, Pan' na Craebicau
autara saponiatau - Byto kōth-
marieue stovackie. Galy zoba-

cyt krajibz prvobkz na ctote
kšieiki vř. Kacjō dneí kařki
i ryceé na mrie i adgocaine -
Ja spokojnie ob svata - Prory
mi vytlamacyí - pan jeat barile
inteligentnym ebovickiem vře m.
ge rapytac. Kocham jistka, litera
Ingg - Schillera, Goethese, Kropotok.
Kielanda - Nie tomnis dobre pa
mémieskie - a ge katelu ctobse
-hmmacenia. Lasybam mi cytoraa
prvobz : Jargybaan Jotivna vor Dat.
ballaely Schillera - Mimma vor
Barntebm. Svab. agbypsiat, ea.
pruvisau go tytšam i jysiamau
Pjiam go - jeeli ja o rgyinalé
mre moss tomnie jyskna-prvy
cy vobno mi cytaé ctobse thime
Cremia - Ja keisike, Ktořy cytán
jeat hmaracnie a jř. stovackie go

31
Svrab tak odporovať - vidocime
nie bolo by orientovať v literatú-
re - a nie chovať by skarsa
spomenuť od Polki - k moim pokoj-
bydy stare meble, viz zapysati
go so mogy zrobic a melkami -
pocitat cenz 10 uarch - 20 - Pavie-
chiat, ze mogy to sprzedac - dany
oficerov, ktoré podnikly s s mebl-
m - cekat na niego v Buchni
i trysaty so z meblami. Poviediat
im, ze mogy meble sprzedac -
U Wienror zorkar jest zorkacu
nie s s me odervaty i nie spono-
valy. Svrab zabavyl kuchensky
elektronym z godka - kazal mi
js pryniesť do jeho kmr.
Bybaa sony s bina - so zrobic z me-
blami - Na ulicy spocakaba krajoms
vokadentubky - zapysata mne so

32
mnie gnybi - Poviediatam jej, ze
mam kochat z grataci - Na drugi
dneni prynha do mne i poviedia:
Ta mi, ze w ish domu opróim, je
dva pokoj i meble s s u mosei -
zapropovata mi, bym u nich
v miestata, najds miestami v y-
iprieme u nich - ai Polka povsta-
nie - me mogy preiatovai, ze by
jshi gnyb - choc v ten sposob svoj
blyd napravis. Sa siedli mi pranyi
na platforme previehi mi meble -
do p. Dúrtov. Jednak nade mns
cuvaba Opratovai Polka - Dem
v ktorom v mesticim meble z cu-
sie vyluchu nitroglycerinu na dvo-
cu v Podgornu - duo domov vy-
buch zmiznyť i doma v ktorom
bydy moje graby, zoviat zabony
ale moje meble ocaty,

32

to krásie rehabilitácii Sotahov
a grapaní - pomohol tej ro-
dine -

Keď sme vyjehali do Tatnora
preč hrotov. Nani dobytka bys
skomunitki - Podlina moja pnyj.
Ja nas každý sercem. No vama -

li skňok' vojny matěriatne,
Moja sestra oddiedivnyta skop
kolonálny pro moich rodicích -

Matěriatne me měli v samykh dieci,
ale u nich knakita saba rodun
aryl. Brat' e iong i dieckien -

byl komisarom vrydu celnego v Jdyi.
Sestra z dieckien i ja s drozgiem
dieci. Dla vnyztkich nas vyštara.

Ja sij o mienkame i snyztkiel
nas igrita, kōtka moji i zyn chodi.
li do skhoy kavallory i konyetal.
e tajnego nancianis *

33

ja pomagabam u sklepie - jahe
elapselientka. Mam vrelke, vdelicniek
i unanie alla mojej visty i seragru
Novik igrit' i odievaci - vryk' uny -
diali alla bardzo biednykh i chorykh
vyziedlonykh i kalok. No parvohli
volie dypkoi - Pau Bōz im daje

ješ' ich obvizskien dlicie vj ipo
trebuj' ym. Dla zbruzic' vrazgier
obdat svoj' samochod i zavita
sich v pemsdu - ja maje dobre
šykh niemacki - bytam im vrelky
pomoy. Š Niemacki vrbuchata -

opromne saupanie - srenty jui
poleža Reichu aaryba upadac' -
koyisgatan vialomoci' e franki
i to od opier's - kōtore pnekaryva -
Taur naraym. Bardzo ciekaty bys.

opiera bys pomocnik, fuzostovann
Msiat sij pmed bim's vryzntoye

Michal ions M'entus - trithethy i fanaty-
zovany - jedna c'otka a msicem
pansa do p'athyanthki - a druga
wielbicielka thithera do thithery-
gend - Lona go tak st'ranne
prantaisata, ie przyje Volkos-
kewitcha - Nie more sobie znalazc
miejsca - ze nas trithety o byn
mow' - bo koshka waps aficyung
stale mytli o samobojstwie.

Mow' sy o kachunycial u nas,
ale Niemcy byli mistrzami.
Kradli miesamow'ie i Polakom
spredawali - Na front uedli wozon
c'ipsoych skafet i lichiny -
spredawali ludnosci polskiej
Niemcy mieli wielkie imna r J. G.
kradli - kaborali i spredawali
sklepom. kemy byly bardzo wygato-
wane - ale wnytho moina bylo

33
nabye - Dostarcali k'oraty wojake
Geruppo i trithety predcisbia
Polakos wykonytano - prace prace
wnikos byly g'rodowe - ale ludnos'
slaraba sobie radz kamilka, kra-
dris - Dla slabych pracowal Chas
tas - przywiec - ubranie daray
moinos' meicycia cisizkich abvil -
L ciekawych postaci A. K. tyi ko-
mendant, k'oray do nas zagladat -
Michal k'itka pseudonimow - ja bytan
Szamkiew + Jarowie - mnie zlecat
prekarianie ustne

Powiadomib mnie, ie v Mikolomian
pod Jarowem prekariane coziatny
c'yni 21 do Anglii - miasan dostat
c'yni Taczimbkowi co krassem teg - mnie
11. Komendant opisat mi jak na polani
s k'wie mieli przygotowany szwar 11
dostarcoway i Michla - g'adac ty k'oray

54
vypracováno - krás' byla g'ucha - v'ok.
To v'ětku' b'ona - stábo caludmon's
Hdato s'y p'evic'í bron' do Angli'
samolotem - dom'ic'iono m' - ak' ko-
mendant' j'ai s'y v'icej' nic' pokarat'-
C'ry odlehat' do Angli' - s'y z'ingst' -
nic' vicem - ak' ť'1 n'ess'h'ic' dostal
s'y do Angli'.

1/2. Dokumenty dotyczące rektora: Serafin
Stefania

1. Kserokopia nadania odroczenia
Stefanii Serafin za pomoc jejcom
angielskim w l. 1939-1944, wraz k. 2 s. 1-2
z polskim tłumaczeniem, mlp. ksero

This certificate is awarded to

STEFANIA SERAFINOWA.

as a token of gratitude for and appreciation
of the help given to the Sailors, Soldiers
and Airmen of the British Commonwealth
of Nations, which enabled them to escape
from, or evade capture by the enemy.

Air Chief Marshal,
Deputy Supreme Commander,
Allied Expeditionary Force

Odznaczenie

Niniejszym odznaczeniem
coś staje nagrodzona

Suzanna Szafinowa

jako wysoce odważna i
winną za pomoc udzieloną
nie, matrymoniu i imieniu
i lożem Brytyjskiej Wspól-
noty Narodów, która za pomoc
w militaria im uciekłym lub
wziętym wzięcia przez
nieprzyjaciela

Główny Marszałek Sił Zbrojnych
Zastępca Generalnego
Komendanta Sprzymie-
nionych Sił Zbrojnych

1939-1944

II. Materiały uzupełniające rehydracji: Serafin
Stefania

1. Henryk Kamiński, biogram Stefania
Serafin, opis, kop. (3 egz)

k. 6 s. 1-6

2. H. Kamiński, biogram Stefania
Serafin, [w:] Stow. biograficzny
konspiracji pomorskiej z. 1, Wypł. FAJAK
t. V, Tomii 1994, manuskop - s. 185

k. 1, s. 78

Stefania Serafin(1898-1984),nauczycielka,członek/Polskiej Armii Podziemnej.

Stefania Serafin z d.Jarosz,ur.się 2 lipca 1898r.w Tarnowie, woj.Tarnów, córka Piotra i Marii z d.Solak.Po ukończeniu 5-letnie go Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego(żeńskiego)w 1919r.w Tarnowie zdecydowała się podjąć pracę nauczycielską w województwie poznańskim od 1.9.1919r.Publicznej Szkole Powszechnej w Gąsawie,następnie uczyła w Biskupicach w powiecie Żnin.Po wyjściu za mąż przeniosła się z mężem w 1922r.do Podgórza do PSP Nr 1(później Toruń-Podgórż PSP Nr 16),w której uczyła z okupacyjną przerwą (1939-1945)aż do przejścia w 1958r.na emeryturę,pracując jeżycze w zmniejszonym wymiarze godzin.

Stefania Serafin przeżyła osobistą tragedię w czasie okupacji hitlerowskiej,ponieważ sama została aresztowana 20.10.1939r:iosadzona w Forcie VII,pozostawiając nieletnie dzieci bez opieki,zwolniona została 14.12.1939r.Wcześniej natomiast był aresztowany jej mąż,Józef Serafin elektromechanik,i osadzony w tym samym Fortcie VII i w listopadzie 1939r.rozstrzelany w lesie Barbarka.
Po wyjściu na wolność włączyła się do antyhitlerowskiego ruchu oporu pod koniec grudnia 1939r.,wstępując do Polskiej Armii Podziemnej-grupa dywersyjno-sabotażowa "Grunwald" z przydziałem do (V)batalionu chor.Bojanowskiego,kompanii Czerwińskiego.Przysięgę odebrał chor.Czerwiński w obecności mjr Czesława Majewskiego.
Prowadziła wywiad przechodzących wojsk niemieckich przez Toruń, kolportowała ulotki z nasłuchu radiowej stacji zagranicznych,jak również organizowała pomoc rodzinom uwięzionych i zamordowanych.Pomagała również jeńcom angielskim w ukryciu i ucieczce z obozu(za co otrzymała dyplom angielski) oraz jeńcom radzieckimi.Prowadziła także tajne niezorganizowane nauczanie języka polskiego,historii,matematyki i fizyki,ucząc swoje dwoje dzieci oraz czterech innych uczniów w latach 1942 i 1943 w Toruniu (nie ma karty weryfikacyjnej,a tylko są oświadczenia uczniów i rodziców).

2

(dopiero 14.5.1977r. Kuratorium Oświaty i Wychowania w Toruniu wydało zaświadczenie o prowadzonym tajnym nauczaniu niesorganizowanym w Toruniu od 1 stycznia 1942r. do 30 grudnia 1943 r.).
W 1943r. (kiedy?) otrzymała pozwolenie i wyjechała do Generalnego Gubernatorstwa i zamieszkała u swojej rodziny w Tarnowie, zajmując się pracą fizyczną i udzielaniem prywatnych lekcji.

W kwietniu 1945r. powróciła do Torunia, ucząc w tej samej Szkole Podstawowej Nr 16 w Toruniu-Podgórzu aż do przejścia na emeryturę w 1958r., potem uczyła jeździe w samiejazdowym wyciarze gołdnie.

Odnaczone zostały: Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Partyzanckim, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Złotą Odznaką ZNP, Dypłomasz angielskim za pomoc jeńcom angielskim.

Zmarła 28 sierpnia 1984 r. w Toruniu.

Arch. Państw. w Toruniu, zespół akt: ZW ZBOWID,teczka osob. 2)278;
Arch. Urzędu Miejskiego w Toruniu,teczka osobowa sygn. 04w. 3)48;
Kuratorium Oświaty i Wychowania w Toruniu Nr 0.IV-1028-14)77)8;
T. Jankowski, Os. Sebecki: Niecy świadek. Zbrodnie hitlerowskie w toruńskim Porcie VII i Leslie Barbarka, Rydgoszcz 1971, s. 133.

Henryk S. Kamiński (Toruń)

3.

Stefania Serafin (1898-1984), nauczycielka, członk Polkiej Armii
Podziemnej.

Stefania Serafin z d. Jarosz, ur. się 2 lipca 1898r. w Tarnowie, woj. Tarnów, córka Piotra i Marii z d. Solak. Po ukończeniu 5-letniego Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego (żeńskiego) w 1919r. w Tarnowie zdecydowała się podjąć pracę nauczycielską w województwie poznańskim od 1.9.1919r. Publicznej Szkole Powstecznej w Gzawie, następnie uczyła w Biskupicach w powiecie Żnin. Po wyjściu za mąż przeniosła się z mężem w 1922r. do Podgórza do PSP Nr 1 (później Toruń-Podgórze PSP Nr 16), w której uczyła z okupacyjną przerwą (1939-1945) aż do przejścia w 1958r. na emeryturę, pracując jeszcze w zmniejszonym wymiarze godzin.

Stefania Serafin przeżyła osobistą tragedię w czasie okupacji hitlerowskiej, ponieważ sama została aresztowana 20.10.1939r. i osadzona w Forcie VII, pozostawiając nieletnie dzieci bez opieki. Zwolniona została 14.12.1939r. wcześniej natomiast był aresztowany jej mąż, Józef Serafin elektromechanik, i osadzony w tym samym Fortu VII i w listopadzie 1939r. rozstrzelany w lesie Barbarka. Po wyjściu na wolność włączyła się do antyhitlerowskiego ruchu oporu pod koniec grudnia 1939r., wstępując do Polskiej Armii Podziemnej-grupa dywersyjno-sabotażowa "Grunwald" z przydziałem do (V) batalionu chor. Bojanowskiego, kompanii Czerwińskiego. Przystąpiła do oddziału chor. Czerwiński w obecności mjr Czesława Majewskiego. Prowadziła wywiad przechodzących wojsk niemieckich przez Toruń kolportowała ulotki z nasłuchu radiowej stacji zagranicznych, jak również organizowała pomoc rodzinom uwięzionych i zamordowanych. Pomagała również jeńcom angielskim w ukryciu i ucieczce z obozu (za co otrzymała dyplom angielski) oraz jeńcom radzieckim. Prowadziła także tajne nieorganizowane nauczanie języka i śladego, historii, matematyki i fizyki, ucząc swoje dwoje dzieci i oraz czterech innych uczniów w latach 194² i 1943 w Toruniu (nie ma karty weryfikacyjnej, a tylko są oświadczenia uczniów i dzieciów).

4.
(dopiero 14.5.1977r. Kuratorium Oświaty i Wychowania w Toruniu wydało zaświadczenie o prowadzonym tajnym nauczaniu niesorganizowanym w Toruniu od 1 stycznia 1942r. do 30 grudnia 1943 r.).
W 1943r. (kiedy?) otrzymała pozwolenie i wyjechała do Generalnego Gubernatorstwa i zamieszkała u swojej rodziny w Tarnowie, zajmując się pracą fizyczną i udzielaniem prywatnych lekcji.

W kwietniu 1945r. powróciła do Torunia, ucząc w tej samej Szkole Podstawowej Nr 16 w Toruniu-Podgórzu aż do przejścia na emeryturę w 1958r., potem uczyła jeszcze w zmniejszonym wymiarze godzin.

Odniesiona została: Srebrnym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Partyzanckim, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Złotą Odznaką ZNP, Dypłomasz angielskim za pomoc jeniec angielskim.

Zmarła 28 sierpnia 1984 r. w Toruniu.

Arch. Państw. w Toruniu, zespół akt: ZW ZBoWiD,teczka osob. 2)278;
Arch. Urzędu Miejskiego w Toruniu,teczka osobowa sygn. Ośw. S)48;
Kuratorium Oświaty i Wychowania w Toruniu Nr O.IV-1028-14)77)S;
T. Jaszowski, Cz. Sobocki: Niemy świadek. Zbrodnie hitlerowskie w toruńskim Fortcie VII i lesie Barbarka. Bydgoszcz 1971, s. 135.

Henryk S. Kosiński (Toruń)

51

Serafin Stefania(1898-1984)z d.Jarosz, czk."Grunwaldu" i PAP.

Ur.2.VII.1898 r.w Tarnowie, c.Piotra i Marii z d.Solak.Po ukończeniu 5-letniego Pryw.Sem.Naucz.w 1919r.w Tarnowie podjęła pracę nauczycielską w woj.poznańskim od 1.IX.1919 r.w Publ.Szk.Powsz.w Gasa-wie,następnie w Biskupicach w pow.Żnin.Po wyjściu za mąż przeniosła się z mężem w 1922r.do Podgórza do PSP Nr 1(później Toruń-Podgórż PSP Nr 16),w której uczyła do 1939 r.

Serafin Stefania została aresztowana 20.X.1939r.i osadzona w Forcie VII w Toruniu i przetrzymywana do 14.12.1939r.Wcześniej był aresztowany jej mąż Serafin Józef elektromechnik,osadzony w tym samym Fortcie VII,rozstrzelany w listopadzie 1939r.w lesie Barbarka.Po wyjściu na wolność włączyła się w grudniu 1939r.do konspiracyjnej organizacji "Grunwald",prowadząc wywiad przechodzących wojsk niemieckich przez Toruń-Podgórż,kolportowała ulotki z nasłuchu radiowej stacji zagranicznych.Po rozbięciu tej organizacji przeszła do Polskiej Armii Podziemnej z przydziałem do V batalionu chor.Bojanowskiego,kompanii Czerwińskiego.Przysięgła obywat. chor.Czerwiński w obecności Czesława Majewskiego.Prowadziła dalej wywiad wojskowy,jak również organizowała pomoc rodzinom uwięzionych i zamordowanych.Pomagała także jeńcom angielskim w ukryciu się po ucieczce z obozu jeńców na Glinkach(za co otrzymała dyplom angielskiej admiralicji)oraz jeńcom radzieckim.Prowadziła też tajne nie zorganizowane nauczanie języka polskiego,historii,geografii,matematyki,ucząc swoje dwoje dzieci oraz czterech innych uczniów w latach 1942-1943.W 1943 r.(kiedy?)otrzymała zezwolenie i wyjechała do Generalnego Gubernatorstwa i zamieszkała u swojej rodziny w Tarnowie,zajmując się pracą fizyczną i udzielaniem prywatnych lekcji.

W kwietniu 1945r.powróciła do Torunia,ucząc w tej samej Szk.Pedstaw.Nr 16 aż do przejścia na emeryturę,ucząc dalej w zmniejszonym wymiarze godzin.

Odznaczona została:Srebrnym Krzyżem Zasługi,Krzyżem Partyzanckim,Medalem Zwycięstwa i Wolności,Złotą Odznaką ZNP,Dyplomem an-

6.
gdańskiej admiralicji za pomoc jeńcom angielskim.

Zmarła 28 sierpnia 1984r. w Toruniu.

Arch. P. Toruń, zespół akt: ZW ZBOWID, sygn. 2) 273; Arch. Urz. Miesk. w Toruniu,teczka osob. Os. S) 48; T. Jaszowski, Cz. Sobocki, Niemy świadek. Zbrodnie hitlerowskie w toruńskim Porcie VII i lesie Barbarka, Bydgoszcz 1971, s. 133.

Henryk S. Kamiński

7

Serafin Stefania z d. Jarosz ps. "Nifares" (1898-1984).
członkini "Grunwaldu" i PAP w Toruniu.

Ur. 2 VII 1898 r. w Tarnowie; córka Piotra i Marii z d. Solak. Po ukończeniu Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego w 1919 r. w Tarnowie, podjęła pracę nauczycielską w woj. poznańskim. Po wyjściu za mąż w 1922 r. przeniosła się z mężem do Torunia-Podgórze, gdzie w szkole powszechnej uczyła do 1939 r.

Aresztowana 20 X 1939 r., została osadzona w Forcie VII w Toruniu i przetrzymywana do 14 XII 1939 r. Wcześniej był aresztowany jej mąż Józef Serafin, elektromechanik, osadzony w tym samym Forcie VII i rozstrzelany w listopadzie 1939 r. w lesie Barbarka. Po wyjściu na wolność Serafin włączyła się w grudniu 1939 r. do konspiracyjnej organizacji "Grunwald"; prowadziła obserwację przechodzących przez Torunia-Podgórze wojsk niemieckich i kolportowała ulotki z nasłuchu radiowego stacji zagranicznych. Po rozbięciu tej organizacji przeszła do PAP z przydziałem do kompanii Czerwińskiego w V batalionie chor. Bojanowskiego. Przysięgę odebrał chor. Czerwiński w obecności Czesława Majewskiego. Serafin prowadziła dalej wywiad wojskowy, jak również organizowała pomoc rodzinom uwięzionych i zamordowanych. Pomagała także jeńcom angielskim w ukryciu się po ucieczce z obozu jeńców w Glinkach na Podgórzu (za co otrzymała dyplom angielskiej Admiralicji) oraz jeńcom radzieckim. Prowadziła magazyn bielizny dla ref. WSK Obw. AK Toruń oraz tajne, nie zorganizowane nauczanie języka polskiego, historii, geografii, matematyki, ucząc w latach 1942-1943 dwoje swoich dzieci i czterech innych uczniów. W 1943 r. wyjechała do GG. Zamieszkała u swojej rodziny w Tarnowie, zajmując się pracą fizyczną i udzielaniem prywatnych lekcji.

W kwietniu 1945 r. powróciła do Torunia i uczyła w Szkole Podstawowej nr 16 aż do przejścia na emeryturę. Zmarła 28 VIII 1984 r. w Toruniu.

AP AK, T.: Kaczmarek W.: dok. Insp. Toruń; AP Toruń, zesp. akt: ZW ZBOWiD, sygn. 2/278; AUM w Toruniu, t. osob. Ośw. S/48.

Jaszowski T., Sobiecki Cz., *Niemcy świadek. Zbrodnie hitlerowskie w toruńskim Forcie VII i lesie Barbarka*, Bydgoszcz 1971, s. 133.

Henryk S. Kamiński

Słow. biograficzny kosp. pom. 1939-1940,
Wyd. FRP AK, t. V, Toruń 1994, s. 1

T: K: 672/1409 Pom.

Toruni

Serafin Stefania
A. Marty informacyjne
h. f

Serepin Stefan z d. Jarosza pro Niferes 1.
nr. 2 vii 1898 r Tarnowie

Wywiadownia Gminna do ³⁰⁸⁵ 1942
w kwaterze z Er. Majorki, który je
zaproszono w x 39

tytuł AI 42 - 30 parolki 43

6- no dnia vii - viii ke

ponow. pincen 200g

Serafin Stefanie II
ry B Jafuński
nr. 21 IX 1897

Tornio Podo
Tornio
projekt. u

obecni imie Podgorz Kawałkowski 23
w czasie okupacji była w Tornio
i ten monarda
B Jafuński jego córka Zofia - projektant
do Tornio 1948 a Gen Gullom
przed wojną mieszkał w Tornio i Podgorz

Tomii 3,

Serafemowicz Stefania

prowadziła tajne nauczanie w Tomii -
- Podgórze

zob.: Kaniński H.S., Czy w Tomii był
tajne nauczanie?, Nowości 1974 nr 51 z 14.03

KP-III/194

Serafin Stefania

Tomii 4
AK

T. Gbelska Romana, k. 1/2, 3

KP-95

a/

TORUN'S
PAP

SERAFIN STEFANIA

Uł. 2. 04. 1892r. Tartaków, c. Piotta i Mami,
kam. Toruni, ul. Marchlewskiego 43.

W okresie 29. 12. 1939 - 30. 12. 1943 ruch oporu PAP
grupa dywersyjno-sabotazowa „Granat”, dow.
mjr Czesław Majewski ps. mjr Wincenty Głuchota.
Kierownik: młotek, pomoc: więźniarki, tajne
nauczanie.

Arch. Państwowe Toruni, Akta Żł ZBOWiD
sygn. 2/278

18

5

SERAFIN Stefania
ps "Kujawes"

"Gumwald"¹⁶
"PFP"
Jonin

Urodz. 2.VII.1898r. o Jarmole. Hresztawier o
20X.38r. o Joneniu, do 14.XII.38r. przebywała o Forcie
N.VII. Do wyjazdu włączyła się do pracy Kowsp. orga
nisacji "Gumwald". Do wyjazdu tej organizacji przesła
ła do PFP. 18.1943r. wyjechała do S.G.

Zob. Słownik Biogr. Kowsp. Pomorskiej
Fundacja "Archiwum Pomorskie PK"
Jonin, 1994r. T.I, s.185.

UReu/2001

6

i

Jorn⁷

Sevafin (206 Stawink)

czeka zafsa Sevafin umierke na Podporon
Irene Japelske - kowak odwieczi da w 1996
Wzpic od mig severu domu o Ulatce
praz, dzimniraku, jako prowadzite
wzrasu wojny
Strunajac

27'97

206 list 4 Nowak-Japelske do 27 3 02 97

SERAFIN Stawia

